ПОЧАТКИ

до

УЛОЖЕННЯ НОМЕНКЛЯТУРИ И ТЕРМИНОЛОГІИ ПРИРОДОПИСНОІ, НАРОДНЁІ

И ЗАМІТКЯ О ВОЛОСЬКІМЪ-ПЯВУКУ

I.

Написавъ
Иванъ Верхратськый.

ЛЬВІВЪ.
Въ печатні М. Ф. Поремби.
1864.

Початки до уложення номенклятури и терминологиі природописноі, народнеі.

Що уложенне номенклятури и терминологиі есть на часі, кождий помітить. Теперъ, коли руська мова и руське письмо що разъ обширнійший кругъ заберае, коли вже и у гимназіяхъ начинають по людській вчити, дае чутись чимъ разъ то-сильнійше тріба наукових дилъ, а особливо учебниківъ школьних на матернімъ язиці. Здається, що зъ ласкою Божою и тій тріби незадовго задосить учинено буде. Помежи другими одраслями науковими история природи не послідне занимае місце, а дае якъ найобширнійше до ділання поле. Но власне ся такъ занимаюча умітность загаломъ въ Галичині, а ще більше міждо Русинами до сеі пори мало найшла голдовниківъ. Тимъ то й стало-ся, що обширнійшихъ міточніхъ (специяльнихъ) дилъ природописнихъ не маемъ, а відтакъ и номенклятури и терминологиі списаноі — кажемо списаноі — бо дорогоцінні забитки номенклятури и терминологиі суть, хочъ розсіяно, у живімъ словарі, у завязковатімъ нашімъ народі. Намъ оже зпитовати той нарідъ, взятися пильно до діла святого, до відкопування нашихъ народніхъ скарбівъ, а дармо не потрудимся. Правда, що годі, щобъ на кожду найменшу животину, на кожду травицю да на кождий камінь були у народа готові назви — таке мітецьтво (специяльность) не найдеться и въ прочихъ народівъ—но за те якъ богато найдемъ питомихъ нашихъ руськихъ названій на всілякі плоди природи, неразъ цілу характеристику кількома звязькими словами скаже намъ нашъ сільський чоловікъ, а въ загадці якъ дотепно, якъ лепсько означить„ собственність, якъ справедливо помічае головні одзнаки! — Часто и то дуже часто лучається, що на одинъ и той самий плідъ природний е у народа кілька назвъ, а то звуть ,иноді, що село, то инакъ. Тутка посписовавъ я всі названня які вчувъ, а то не тілько для того, що вони народні, а затімъ гідні щобъ іхъ приняти, але такожъ для того, щобъ знати, якъ въ разнихъ сторонахъ який плідъ називається, и щобъ имя, котре найбільше уживане, або найлучше и найудачнійше до умітного названня мігъ шановний читець вибрати, и розібра

ти, чи воно гатункове чи родове. Такъ приміромъ птаху Ciconia alba називають Бузьокъ, Бусель, Чорногузъ. Якъ мині здається, принятибъ Бузько, або Бусель, яко гатункове названнє, а Чорногузъ, яко родове; на хруща Lucanus cervus найшовъ я досі 8 названій. Зъ тихъ 8 найудачнійшою назвою гатунка Lucanus, здається мині Рогачъ, а рода cervus-Олінецъ або Туръ; на рослину Solanum tuberosum зъ усіхъ названій загально знане Бульба або Бараболя, гадаю, щобъ приняти; на кущъ Lycium barbarum тутъ маю такожъ кілька названій; назві гатунковій Lycium отвітне Дереча, а родова назва, видиться мині найлучша Плетюхъ. Впрочімъ вибираннє гатункових а родовихъ названий оставляю кому другому. Я тілько списовавъ назви такъ, якъ у народа чувъ: коли помічавъ, що яку назву загальнійше уживає, то й помістивъ її тутъ, яко гатункову, або даже яко цілий рядъ означаючу; противно же, коли я завважавъ, що лишъ до певного рода назва стосується, то й принявъ її яко родову.

Дуже жалую, що не мігъ много изъ українськихъ названій тутъ помістити; але на скілько моя снага — тілько й зробивъ. Маючи підъ рукою „Українські приказки" Номиса, и „Основу" шукавъ я скваппо особливо за назвами комахъ и найшовъ слідуючі, для мене нові: „Бабка, Мільга, Мошка, Слёта, Сновида, Сонечко, Стрибайчичокъ." Тиі то українські названия точно означити не мігъ я, а лишъ такъ, якъ мині, зъ коротенькихъ, у вказанихъ ділахъ поміщенихъ объясненій — казалося. Впрочімъ однакъ я старавсь натуралії якъ найдокладнійше означити, а терминологичні вираження руські, якъ мога, вірно оддати на язиці науковімъ.

Много призбірати не призбіравъ; мині самому годі було много у тімъ ділі зробити, до котрого треба кріпшихъ, сполученихъ силъ; — але знаючи, що коли зерно до зерна докидуємо, міра наповниться, осміляюся сей маленький зборничокъ любовникамъ природи и нашого живого слова подати, вповаючи, що приймуть ёго радо й ласкаво.

Пр. Приложені въ зборничку до именъ руськихъ букви означають місця, въ котрихъ положене передъ ними имя руське уживається; такъ означає Ба. — Баківці; Б. — Більче; Бу. — Буцики; В. — Вересиця; Гол. — Голоско; Гр. — Грималівъ; З. — Зарубинці; Кол. — Коломийське; К. — Кривчиці; к. Льв. — коло Львова; Кр. — Крехівъ; Л. к. — Ляшки королівські; Ма. — Маgера; Мокр. — Мокротинъ; П.—Печенія; Підб. Підбережці; Садк. — Садки; С. — Синевідсько (Синевуцько); Сок. — Сокаль; Укр. — Українське; Х. — Холоївъ; Черн. — Чернівці; Я.—Янівъ.

Де що *а*) до номенклятури ентомологичнеї.

Acanthia lectularia — Hauswanze — Блощиця (Б.)
Acherontia Atropos — Todtenkopf — Бульбяникъ (Самб.)
Acridium migratorium — Wanderheuschrecke — Саранча; Сарана.
Acridium stridulum — Schnarrheuschrecke — Клекавка (Гол.)
Amara (fulva) — Kanallaufkäfer — Щурикъ (к. Льв.)
Anisoplia fruticola — Гречухъ (Підб.)
Anobium — Klopfkäfer — Червотока (З.)
Anthomyia (meteorica) — Gewitterfliege — Сновида (Укр.)
Aphis — Blattlaus — Мшиця.
Aphis brassicae — Kohlblattlaus — Попелиця (З.—Я.)
Aphodius fossor — Dungkäfer — Оленка (Б.)
Aphrophora — Schaumzirpe — Скакуночокъ (Ц.) Кобилка (к. Льв.)
Apis — Biene — Бджола. Бжола.
Arctia (гусильниця) — Bärenraupe — Іжá (С.) — Притрудъ (П.) — Набій — Підбій (Підб.)
Arctia Hebe (гусильниця) Garbenspinnerraupe — Ріжа (Я.)
Asilus — Raubfliege — Вовчокъ-муха (Гр.)
Blaps (obtusa) — Trauerkäfer — Смердъ (З.) — Опиръ (В.)
Blatta — Schabe — Тарганъ (Б.)
Blatta orientalis — orient. Schabe — Манджакъ (коло Зборова).
Blatta germanica — Deutsche Schabe — Сасъ (Я.)
Bombus — Hummel — Чміль — Джміль; Бжівъ (З.)
Bombylius — Wollschweber — Мошка (Укр.)
Bombyx rubi (гусильн.) — Bromberspin. (Raupe) — Підбігъ (Підб.)
Bostrychus — Borkenkäfer — Короіда — Злодій.
Calosoma sycophanta — Puppenräuber — Красуля. (к. Льв.)
Cantharis fusca — Schneekäfer — Дохторъ (к. Льв.)
Carabus — Laufkäfer — Турунъ (Б.)
Carabus nitens — Красулька.
Carabus Scheidleri — Швабъ (З.)
Cerambyx — Bockkäf. — Козака; Козачокъ (Мокр.) Деревачъ (Сок.)
Cetonia aurata — Goldkäfer — Піпъ (С.) — Зеленякъ (Сок.) — Зеленка (Б.)
Chrysomela — Blattkäfer — Попикъ (С.)
Chrysops — Blindbreme — Сліпакъ (Гр.) — Сліпунъ (Б.) Сліпий овадъ.
Cicindela sylvatica — Waldsandkäfer — Козачка-піскова (Ма.)
Cimex — Feldwanze — Комашка (Б.)
Coccinella septempunctata — Sonnenkälbchen — Зазулька (Б.) Сонечко (Укр.) Бездрикъ (Завишня.)
Coccus polonicus — Johannisblut — Червень (Б.)
Collias rhamni — Zitronenfalter — Цитринка (к. Льв.)
Copris lunaris — Mondhornkäfer — Божа-корівка (Я.)

Cossus ligniperda — Weidenbohrer — Червиця.
Culex pipiens — Stechmücke — Комаръ.
Deilephila euphorbiae (гусильниця) — Wolfsmilchschwärmer — Дюкъ (Я.) — Кордюкъ (Підб.)
Ditiscus — Schwimmkäfer — Щипавка водяна (З.)
Dorcadion holosericeum — Музичка (З.)
Elater — Schnellkäfer — Коваль (Б.) — Пригунъ (С.)
Eruca — Raupe — Гусильниця (Підб.) — Вусильниця (З.) — Усінниця (С.) [2])
Forficula — Ohrwurm — Кліщакъ (З.)
Formica — Ameise — Муравель (З.) — Мурашка (С.) — Ameisenpuppen (Ameiseneier) — подушки.
Galleria cerella — Honigschabe — Міль пчільна. (З.)
Gastropacha — Glucke — Бабка (Укр.)
Gastrus equi — Pferdebremsfliege — Ґедзель (З.)
Geocoris — Landwanze — Смердюхъ (Кр.)
Gryllotalpa vulgaris — Maulwurfsgrille — Земледухъ (Б.) — Медведикъ (Б.) — Медведюхъ (Кол.)
Gryllus — Grille — Сверщукъ (Підб.) — Світгунъ (З.) — Цвірінёкъ (Коршівъ) — Цвіркунъ (Укр.)
Haematopota — Regenbreme — Слёта (Укр.)
Haltica — Erdfloh — Скакулець (З.) — Стрибайчичокъ (Укр.) — Скакелюха (Укр.)
Hammaticherus cerdo — Коровиця-рогата (Ма.)
Harpalus ruficornis — Rothhorn — Жидокъ (Б.)
Hipparchia Hyperanthus — Grasfalter — Волове-вочко (к. Льв.)
Hippobosca equina — Pferde-Lausfliege — Желізня-муха (С.)
Hydrophilus piceus — Pechschw. Wasserkäfer — Водяний-хрущъ (Підб.)
Hylotrupes bajulus — Деревачъ. (Сок.)
Insectum — Insekt — Комаха — Цюцька (Угнівъ.)
Ixodes — Zecke — Кліщъ (Б.)
Lamia — Zimmerbock — Скрипунь — Скрипникъ (Б.)
Lampyris noctiluca—Johanniswürmchen—Иванова-мушка (Підб.) — Лісна-мушка (Ма.) — Світунъ (С.) — Свічникъ (Черн.)
Lepidopteron — Schmetterling — Мотиль — Мутиль — Метеликъ.
Lema — Lilienkäfer — Кузька (Часто називають хрущівъ загаломъ „Кузьками".)
Lepisma saccharinum — Zuckergast — Рибка (Б.)
Libellula — Libelle — Білявша (С.)
Lithocolletis fritillella — Нетля (Я.) — („нетлю" звуть також кождого меншого нічного мотиля.)
Locusta — Heupferdchen — Коникъ.
Lucanus cervus — Hirschkäfer — Рогачъ (Б.) — Ведмедчукъ. (С.) — Туръ (Сок.) — Дубовий-ракъ — Роґаликъ (Л. К.) — Оленокъ — Олінець — Божа-коровиця (З.)

Lycosa (tarantula?) — Tarantel — Волоський-павукъ (З.)
Lytta vesicatoria — Spanische Fliege — Майка (Б.) — Муха ясінёва (Ма.)
Meloë proscarabaeus — Oelkäfer — Божая-коровиця (Підб.) — (жовтаву течь, котра зъ мягкого тіла сеі комахи за доткненнємъ виходить, звуть „молоко“.)
Melolontha vulgaris — Maikäfer — Хрущъ; Maikäferlarve (Engerling — Борознякъ (З.)
Melolontha fullo — Walker — Липникъ (Ма.)
Melophagus ovinus — Schaflaus — Капушъ (З.)
Musca - Fliege — Муха.
Musca vomitoria — Brechfliege — Гучокъ — Бурчало (Б.)
Oestrus — Biesfliege — Бурчимуха (Б.)
Oestrus bovis -- Rinderbremse — Огаръ (С.) [auch Dasselbeule.]
Oniscus murarius — Mauerassel — Стонігъ (В.)
Oryctes nasicornis — Коровиця — Однорожокъ (Підб.)
Pediculus — Laus — Вошъ — Вушъ — Вша (Мендивешка, Головешка). — Nisse — Гнида.
Pediculus tabescentium -- Läusesuchtslaus — Нужа (П.)
Pelor blapoides — Козиця (З.)
Phalaena — Nachtfalter — Ищиця.
Phalangium Opilio — Weberknecht — Косаръ (Підб.) (відъ того, що ёго тонкі и зуставчаті ноги відпадають за найлегшимъ доторкненнємъ, и довго ще потому дрогають) [косять.]
Philopterus — Federling — Вошъ-пухова — Пуховушъ (Б.)
Pieris — Weissling — Білюхъ (К.)
Psylla — Blattfloh — Тля.
Pullex irritans — Floh — Блоха — Блиха.
Pyrochroa coccinea — Чеверниця (Гол.)
Pyrrhocoris apterus — Rothwanze — Москаль (Б.)
Pyralis — Zünsler — Тьма (Б.)
Sarcophaga carnaria — Плюха (З.) — Заплювиця.
Scarabaeus stercorarius — Rosskäfer — Жукъ (Ма.) — Гукъ (С.) — Жидъ (З.)
Sphinx — Glattschwärmer — Цьмокъ (К.)
Staphilinus — Raubkäfer — Щипавка (Б.)
Stomoxys — Stechfliege — Жалиця.
Tabanus bovinus — Viehbreme — Бомокъ (Гол.) — Жакъ (Кр.) — Овадъ (З.) — Јовадъ (С.)
Tenebrio molitor — Müller -- Дикий-пацюкъ (Підб.)
Teredo — Made — Червъ — Червакъ.
Tetrix — Grashüpfer — Скакунъ (Кр.)

Tinea — Motte — Міль — Мільга (Укр.)
Vespa — Wespe — Оса.
Vespa crabro — Hornisse — Шершень (Підб.) — Шершунъ (Б.)
Vanessa cardui — Schöne Frau — Параска (Кр.)
Xylocopa violacea — Holzbiene — Чмола (к. Льв.)

. Пр. Полонъ — така комаха, ніби мурашка; показуєтьси зъ весною. Полонівъ звичайно лізе цілий рядокъ, коли ланцокъ. Хто „Полона“ найде, збере до фаски, обійде докола царину, и назадъ пускає животину на волю. Хлібъ тогді не хибне такому: бо хто „Полона“ найшовъ, той щастя матиме (С.)

b) До номенклятури ботаничнеі.

Acer campestre — Feldahorn — **Чорнокленъ (въ Чортківсь.)**
Achillea millefolium — Schafgarbe — **Деревій (П.) — Крі вавникъ (З.)**
Aconitum napellus — Blauer Sturmhut — **Тоя (З.) — Туя (П.)**
Acorus calamus — Kalmus — **Шуваръ — Татарське-зілле (З.)**
Adonis vernalis — Adonisröschen — **Горицвітъ — Гориквітъ.**
Agrimonia eupatoria — Odermennig — **Смитанникъ (П.)**
Agrostemma githago — Kornraden — **Кукіль (З.)**
Aira spica venti — Windfahne — **Мітличина (Б.) — Мітлиця — Мітла (З.)**
Alsine — Miere — **Мокрець (П.)**
Alchemilla vulgaris — Frauenmantel — **Наворотень (Підб.)**
Alisma plantago — Froschlöffel — **Качечі-писки (П.)**
Althaea rosea — Stockrose — **Чорна-рожа (П.) — Рожа-городова (З.)**
Amarantus caudatus — Rother Fuchschwanz — **Дике-просо (З.) — Турецьке-просо (П.)**
Amarantus retroflexus — Gemeiner F. — **Щиръ (Б.) — Щурій (П.) — Щурець (Х.) — Щуръ — Щириця (З.)**
Anchusa officinalis — Ochsenzunge — **Курячі-дупки (П.)**
Anemone hepatica (Hepat. triloba) — Leberblümchen — **Підліски — Підлішки (В. — Х.)**
Anemone nemorosa — Buschwindröschen — **Растъ (Кол.)**
Anethum graveolens — Dill — **Кріпъ (З.) — Кріпець (Х.)**
Angelica silvestris — Engelwurz — **Дзинґель (П.)**
Arctium lappa — Klette — **Лопухъ (З.) — Лепухъ (Х.)** [Lappa major]; **Ріпляхъ** [Lappa tomentosa] (З.) [**Приказка: ріпляхъ рідний братъ лопуха**]
Arenaria serpyllifolia — Sandkraut — **Топілька (Ба.)**
Artemissia vulgaris — Beifuss — **Чорнобиль — Чорнобілъ (З.)**
Artemisia campestris — Feldbeifuss — **Біждеревъ (Б.) — Боже дерево (Х.) — Дикий-божидеревъ (П.) — Барлянъ — Барлій (З.) — Нехворощъ (Укр.)**

Artemissia absinthium — Wermuth — Полинъ (З.)
Asarum europaeum — Haselwurz — Копитникъ (Х.)
Asperugo procumbens—Liegendes Scharfkraut—Липчикъ (Гол.)
Aspidium -- Wurmfarn — Папороть (П.)
Atriplex latifolia — Melde — Прострітникъ (П.)
Astrantia major — Meisterwurz -- Гоюче-зілле (П.)
Avena fatua — Windhafer — Вівсюга (З.)
Bidens tripartita — Dreitheiliger Zweizahn — Дикий-купчакъ — Купчакъ-болотний (З.)
Bromus secalinus — Roggentrespe -- Стоколоса (З.)
Bryonia alba — Gichtrübe -- Переступень (З.)
Bupleurum rotundifolium — Hasenohr — Ласкавець (З.)
Calluna vulgaris — Besenheide — Вересъ (В.)
Caltha palustris — Butterblume — Жабникъ (В.) -- Лоташъ (З.) [въ Зарубинцяхъ найшовъ я сю рослину при кінці Серпня въ цвіті] — Латачъ (П.)
Caragana — Розалія (З.)
Carex — Riedgras — Осока (З.)
Campanula rapunculoides — Rapunzelartige Glockenblume — Збанята (П.)
Campanulae инші — Звінокъ — Звінка (Х.)
Carthamus tinctorius — Färberdistel — Світлушка (З.)
Calendula officinalis — Ringelblume — Нагідки (Укр.)
Capsella bursa pastoris — Hirtentäschelkraut — Дика-гречка (З.) — Злодій (К.) — Трясолупки (П.)
Centaurea cyanus — Kornblume — Блевітъ (В.) — Блаватъ (З.) Волошки (Укр.)
Centaurea scabiosa — Scabiosenartige Flockenblume — Будакъ (П.)
Chelidonium majus - Schöllkraut — Земизеленя — Зелемизеленя (Х.) — Ростопастъ (Гол.) — Ластівяче-зілле.
Chenopodium — Gänsefuss — Лобода (З.)
Chrysanthemum leucanthemum — Wucherblume — Серпникъ (Остаппе) — Серпій (Т.) [прикладають ёго на рану відъ серпа]
Cichorium intybus — Cichorie — Батіжки св. Ивана (П.) — Петрові-батіжки (З.)
Circaea luteliana — Hexenkraut — Кіняче-зілле (Ба.)
Cirsium arvense — Ackerkratzdistel — Восетъ (З.)
Cirsium Erisithalis — Лабазъ (Гол.)
Cirsium palustre — Sumpkratzdistel -- Бодакъ (З.)
Conium maculatum — Schierling — Блекітъ (З.)
Convolvulus arvensis — Ackerwinde — Павутиця (Х.) — Полятиця (В.) — Повійка (З.)
Cyncglossum — Hundszunge — Зурка (З.)

Daphne mezereum — Saidelbast — Вовчникъ.
Datura stramonium — Stechapfel — Бузьдерево (З.) — Дивдеревъ (Б.) — Бізьдерево (Х.) — Дивдиръ (П.) — Дивдерево (Підб.) — Диндерево (Ба.) [3]
Delphinium Ajacis — Gartenritersporn — **Остріжка (П.) Синевода (З.)** — Сорочі-ноги (Ба.)
Delphinium consolida — Feldrittersporn — **Сокирки** (П.) **Косильки — Косарки (З.) — Сорочі-коники (Диниська).**
Dianthus — Nelke — Звоздикъ (П.) — **Гвоздикъ (З.)**
Dipsacus sylvestris — Kardendistel — **Щіточки** (З.)
Epilobium tetragonum — Weidenrösschen — **Верблюдка (П.)**
Equisetum silvestre — Schafthalm — **Сосонка** (П.)
Eriphorum latifolium — Wollgrass — Боже-тіло (П.)
Erodium cicutarium — Reiherschnabel — По чому збіжжє? (П.) **Бузьочки (З.)** — Косарі (Х.)
Euphorbia — Wolfsmilch — **Молочий** (З.) — **Песяче-молоко (П.)** Котяче-молочко (З.) — Псярникъ (Гог.)
Eryngium planum — Миколайки (П.)
Festuca — Schwingel — Костерява (З.)
Fragaria vesca — Walderdbeere — Суниця (Х.) — Ягода (П.)
Fragaria collina — Hügelerdbeere — Ягодникъ (З.)
Galanthus nivalis — Schneeglöcklein — Козёдристъ (К.)
Galeopsis versicolor — Hohlzahn — Зюбрій — Жебрій (З)
Galium aparine — Kletterndes Labkraut — Липчйця (П.)
Galium ochroleucum v. verum — Gelbes Labkraut — Медівникъ (П.)
Genista tinctoria — Färberginster — Брічъ (Х.)
Geranium columbinum — Tauben-Storchschn. — Ластівчики (Ба.)
Geranium sanguineum — Bluthrother Storchsch. — Ворішина (П.)
Geranium sylvaticum — Wald-St. — Грабки св. Ивана; — Пальчики (П.)
Glechoma hederacea — Gundelrebe — Котячі-яйця (З.) Мудики (Х.)
Glyceria spectabilis — Лепіхъ (З.)
Helianthemum vulgare — Sonnenröschen — Куряча-сліпота (Х.)
Hyoscyamos niger — Bilsenkraut — Німиця (П.) Люлёкъ (З.)
Hypericum montanum — Berg Johannisblut — Божа-трійця (З.)
Hypericum perforatum — Gemeines Hartheu — Св. Ивана кровъ (П.) — Святоянське-зіллє (Ба.) — Иванокъ (Підб.)
Hyssopus officinalis — Ysop — Юзефокъ (З.)
Impatiens noli tangere — Springkraut — Геръ (П.)
Iris — Schwertlilie — Коситень (П.)
Juncus — Binsengras — Сітникъ (В.) — Осітнягъ (Укр.)
Lamium purpureum — Rother Bienensaug — Медунка — Дівка (П.)
Lathyrus — Kicher — Горошокъ (П.)

Latus corniculatus — Ворішинка (П.)
Ledum palustre — Sumpf-Porst — Магоникъ (П.)
Lemna — Wasserlinse — Ріска (З.)
Levisticum officinale — Liebstöckel — Любистокъ (Б.)
Leontodon taraxacum — Löwenzahn — Май (К.) Молочій (З.)
— Жидівська шапка (Гол.)
Linaria arvensis — Leinkraut—Линокъ (З.) Дикий-льонецъ (П.)
Lithospermum officinale — Steinsame — Нестидникъ (З.)
Lycium barbarum — Bocksdorn — Дереча (Х.) — Плетюхъ
— Верба-дика — Бербиця-колюща (З.)
Lycium flos cuculi — Kuckuksblume — Кашка [червона] (П.)
Lychnis vespertina — Дикий-терличъ (П.)
Lychnis chalcedonica — Chal. Lichtnelke — Зірка (Укр.)
Lychnis vesicaria — Pechnelke — Вогникъ (З.)
Lycoperdon bovista — Stäubling — Порхавка (К.)
Lycopus exaltatus — Вовча-ступа (Укр.)
Malva crispa — Malve — Гордовина (З.)
Malva silvestris — Rosspappel — Слёзъ-туроцький (П.) —
Слъзъ (Б.) — Слюзъ (З.)
Matthiola annua — Sommerlevkoje — Городні-сокирки (П.)
Matricaria chamomyllata — Kamillen-Mutterkraut — Руманецъ (З.)
Marrubium vulgare — Andorn — Шанта (Х.)
Melampyrun nemorosum — Blauer Wachtelweizen — Братъ и
сестра (Х.)
Melilothus officinalis — Honigklee — Окладникъ (П) — Буркунъ (З.)
Menyanthes trifoliata — Sumpfklee — Жабячі-вогирочки (З.)
Mentha — Minze — Мъята — Мъятка (З.)
Myosotis intermedia — Ackervergissmeinnicht — Жабині
вочка (Гол.)
Myosotis palustris — Sumpfv. — Незабудь (П.)
Myosotis — Світуянъ (П.)
Nepeta cattaria — Katzenminze — Песяча-мъятка (З.)
Neslia paniculata — Rispiger Hohldotter — Ржій (З.)
Nigella sativa — Schwarzkümmel — Чорнушка (З.) — Чернушка (Х.)
Nymphaea alba — Weisse Seerose — Збаночки (З.)
Ocymum basylicum — Basilienkraut — Васильокъ, Гайзубъ (П.)
Василько (З.)
Odontites rubra — Zahntrost — Кравникъ (П.)
Ononis spinosa — Hauchechel — Остудникъ (П.)
Oxalis acetosella — Sauerklee — Заяча-капуста (П.)
Paris quadrifolia — Vierblättrige Einbeere — Волокінникъ (В.)
Papaver rhoeas — Feuerblume — Мачокъ (З.)

Pastinaca sativa — Pastinak — Постирнакъ (З.)
– √ **Phaseolus multiflorus — Feuerbohne — Королівъ-цвітъ (Укр.)**
Phellandrium aquaticum — Wasserfenchel — Весь (З.) [худобі дуже шкодливе зілле]
Phragmites communis — Teichror — Очеретъ (З,)
Pimpinella saxifraga — Bibernell — Бедрінець (П.)
Plantago major — Grosser Wegerich — Базьочки — Бабка (П.)
Plant. lanceolata — Lanzettblättriger W. — Язички (З.)
Polycnemum arvense — Ackerknorpelkraut — Подорожникъ (З.)
Polygonum hydropiper — Wasserpfeffer — Дрясенъ — Гирчакъ (З.)
Polygonum minus — Kleiner Knöterich — Дересень (Ба.)
Populus tremula — Espe — Восика — (П.)
Potentilla anserina — Gänserich — Мъякушъ (Ба.)
Pottentilla tormenloides — Fingerkraut — Золотникъ (П.)
Primula veris — Schlüsselblume — Ключики (К.)
Prunella vulgaris — Braunel — Купатень (Ба.)
Pulmonaria mollis — Крокішъ (З.)
Pyrethrum parthenium — Mutterkraut — Маруна (З.)
Ranunculus — Hahnenfuss — Болотне-зілле (З.) Яскіръ (П.)
Ranunculus acris — Scharfer H. — Терпибіда (Гол.)
Ranunculus sceleratus — Gifthahnenfuss — Табачка (З)
Raphanus raphanistrum — Hederich — Гірчекъ (П.)
Rhinanthus major — Grosser Hahnenkamm — Дзвінець (Х.)
Rhinanthus minor — Kleiner H. — Звіночки (П.)
Rosa canina — Hundsrose — Рожа-дика (З.) — Шепшина (Укр,) — Hagebutte — Голодовина — Свербило (П.)
Rosmarinus — Rosmarin — Розмайринъ (П.)
Rumex acetosa — Gemeiner Ampfer — Щівникъ — Дика гречка (П.) — Щявій; — Щевій (З.)
Rumex acetosella — Feldampfer — Квасокъ (К.)
Ruta graveolens — Gartenraute — Рута (З.)
Sagittaria sagitaefolia — Pfeilkraut — Цибулинне (З.)
Salix viminalis — Korbweide — Верболізъ (З.)
Salix vittelina — Dotterweide — Ветлина (П.)
Sambucus nigra — Schwarzer Hollunder — Базникъ (Б.) — Бузина (Укр.)
Salvia verticillata — Wirtelblütige Salbei — Свинюхъ (З.)
Saponaria officinalis — Seifenkraut — Звоздикъ (З.)
Scabiosa arvensis — Ackerscarbiose — Жовтільниця (П.)
Scirpus lacustris — Teichbinse — Канка — Ганка (З.)
Scleranthus annuus — Knäuel — Бородавникъ (П.)
Sedum acre — Mauerpfeffer — Розходникъ (З.)
Sedum telephium — Fetthenne — Масляне-зілле (З.)
Seseli coloratum — Bocksfenchel — Кулёндра (Ба.)

Silene inflata — Blasiges Leimkraut — Кутасики (З.)
Silene nutans — Nickendes Leimkraut — Білий-звоздикъ (Х.) Терличъ (З.)
Sinapis — Senf — Гірчиця (З.)
Solanum tuberosum — Kartoffel — Бандзъ (коло Вільшаниці) — Бараболя (Б.) — Буришка (Жаббе) — Бульба (к. Льв.) — Gайда (въ Золочівськімъ, именно въ Кудобинцяхъ, Беремовцяхъ и прочихъ селахъ Зборовського повіта) Gалухъ (Л. К.) — Gараgоля (Мшана) — Грушка (Курники) — Землякъ (въ Ясільскімъ) — Каракуля (коло Заліщикъ — Картопля (Мокр.) — Мандибурка (Коршівъ въ Колом.) Gруля (Щявниця, въ Сандецькімъ). — Ріпа (Стрийськ.)
Solanum nigrum — Schwarzer Nachtschatten — Пислёни (Б.) — Прислини (З.) — Паслінъ (Укр.)
Sonchus oleraceus — Garten - Gänsedistel — Молочий - городний (П.) — Молочий (З.)
Sorbus aucuparia — Vogelbeerbaum — Горобина (Укр.)
Stachys recta — Ziest — Чистець (З.)
Stellaria — Sternmiere — Мокравникъ (З.) — Мокринець (Диниська.)
Stellaria graminea — Grasartige Sternmiere — Пісочникъ — Саморідне-зілле (Гол.)
Symphytum officinale — Beinwurz — Живокість (П.)
Syringa vulgaris — Blauer Holer — Ярий-базникъ (П.)
Tagetes erecta — Aufrechte Sammtblume — Чорнобривець (З.)
Tagetes patula — Gemeine Todtenblume — Купчакъ (З.)
Tanacetum balsamita — Канупіръ — Карупіръ (З.)
Tanacetum vulgare — Rainfarn — Пизьмо (З.) — Піжмо (П.
Thalictrum aquilegiaefolium — Ackeleibättrige Wiesenraute — Одзвінки (Х.)
Thalictrum minus — Kleine Wiesenraute — Дика-грушка (З.)
Thymus serpyllum — Щербець (Х.) Цебрець (П.) — Цебричокъ (З.) — Материнка (Б.)
Trifolium agrarium — Goldklee — Жовта - ворішина (П.) — Конічникъ (Ба.)
Trifolium arvensee — Katzenklee — Полиця (Ба.)
Typha — Rohrkolben — Палки (З.)
Tussilago farfara — Huflattich — Підбіль Ба.)
Uredo segetum — Getreidebrand — Снітій (З.) [кажуть, що збіжже „заснітило ся" або що въ колосі „снітій завъязався."]
Urtica urens — Brennessel — Жигавка (Кр.)
Veratrum — Niesswurz — Чемериця (З.)
Verbascum — Königskerze — Дівенна (З.) [1])
Veronica agrestis — Acker - Ehrenpreis — Короволітникъ (З.)

Vicia cracca — **Vogelwicke** — **Дикий-горошокъ (П.)** — **Горошокъ-Ледий (Х.)**
Vinca minor **Immergrün** — **Барвінокъ (З.)**
Xanthium spinosum — **Страхополохъ (З.)** — **Колякъ (Б.)**
Xanthium strumarium — **Spitzklette** — **Свинки (З.)**

c) До терминологиі зоологичнёі и ботаничнёі.

Вантухъ (З.) Pansen oder Wanst [rumen.]
Вилиці (З.) — Unterkiefer der Vertebraten.
Віі — singul. вій (З.) — Augenlieder.
Війка (Коршівъ) — Augenwimpern.
Вóла (З.) — Kropf (struma.)
Вязи (singul вязъ,-а)—Wirbel (vertrebrae); namentl. Halswirbel.
Галапупъ (З.) — Кільчя (З.) — Keim (embryo.)
Гливий (Цішки) червоножовтий.
Гній — Ohrschmalz.
Гранка — Aehrenzeile, hordeum distichon — Zweizeilige Gerste — Двуграній ячмінь (З.)
Голёпа (З.) — задниця (у коня.)
Гусіръ (З.) — Ganszwitter.
Жовчъ — Galle (bilis.)
Завязокъ (З.) — Auge (Knospe.)
Золза (З.) Drüse.
Зустава (З.) — Articulatio, Gelenkung.
Зяви (З.) — Kiemen (branchiae.)
Контюхъ, Киндюхъ (З.) — жолудокъ коневий.
Котики (З.) — Afterklauen, Afterhufe.
Кикіть (З.) — Verkümmerter Finger; Ellenbogen; Daumen.
Кліпавки (З.) — Augenlieder.
Краплистий (З.) — Getupft.
Курій (З) — Haushuhn-Zwitter.
Клеваки (З.) — singul. Клевакъ — Hauer, die grossen, gekrümmten und hervorragenden Eckzähne beim Schweine.
Кріщастий, Крещастий, розгалузистий — buschig, verästelt, — н. пр. дерево кріщасте (З.)
Легке (З.) — Lunge (pulmo.)
Ломоватий — велицёзній — н. пр. ломоватий корінь (З.)
Лушпакъ (В.) — Лушпа (З.) — Hülse (legumen.)
Мъязи — Muskeln (musculi.)
Опідъ (Садк.); страшилище; туловъ; Остякъ (З.) Вусъ—Granne (arista.)
Палюхъ — Daumen (pollex.)
Памолотокъ (З.) — Rispe (panicula)
Папороти (Пабороди?) — Підбородки (З.) — Die herabhänden Fleischlappen am Unterschnabel des Haushahnes.

Парость (З.) — Neuer, junger Pflanzentrieb.
Первістка (З.) — Корова, що перший разъ має теля.
Перси — Грудь — Груди (З.) — Brust.
Пипка (К.) — Головка у цицки — Brustwarze
Печінка (З.) — Leber (hepar.)
Плави (З.), у гуски 8 послідніхъ махавокъ (Schwungfeder) майже підъ самою пахою. кажуть, що тиі пера помагають у плаванню, а декотрі гадають, що безъ сихъ „плавъ“ гуска даже негідна плавати. Те послідне мнініе несправедливе, бо и молоді гусята (пулята) до плавання спосібні, хотя ще ніякихъ не мають махавокъ.
Плесна (З.) — Plattfuss (metatarsus.)
Полотенце — (З.) — Schwimmhaut
Подрібці — Подроби (Б.) — Gekröse.
Пуздро (З.) — Hoden.
Пуплишокъ (мн. пуплишки З.) — Knospe.
Пучнявий (З.) [озерні] — bauchig aufgeblasen.
Пушка (З.) — Чишка (Садк.) — Брушка (К. 36.) — Fingerkuppe.
Ребро (З.) — Rippe (costa)
Розкодовчатий (З.) — Struppig (Haar.)
Румігати (румегати) (З.) — Жвачку жвати (З.) — wiederkauen, ruminare, — Ruminantia — Румігавці.
Свидний (З.) Unreif (vom Getreide) — Пржиовтий (В.)
Скалки (Б.) — Muschelschalen (Klappen.)
Сплавці (З.) — Flossen (pinnae.)
Сявкати—Schnattern; die Gans schnattert,—гуска сявкоче (З.)
Трубка (З.) — Enddarm.
Цісавий (З.), червонявожовтий н. пр. цісавий кінь.
Черенній зубъ (З.) Backenzahn; Кутній зубъ — Eckzahn.
Чепірнатий (З.) Stark gefranst, federartig gespalten (чепірнаті крильця у Чепірнатки) [pterophorus — Federmotte].
Чепуляти (Кол.) — Hinkend gehen.
Чиколотокъ (З.) — Fingergelenk, Kniegelenk;
Чичекати (Гр.) — Schwätzen, (v. d. Elster); сорока чичече,— die Elster schwätzt.
Чоловічокъ (З.) — Здрячка (Коршівъ) — Sehloch, Pupille.
Четирхатий (К.) — Задиркастий (Ц.), gewimpert, rauh.
Шпікъ (З.) — Mark (medulla).
Шморганистий (З.), пасемистий, — gestreift.
Шулька (Садк.) — Kolben — (Blütenstand), spadix.
Шулькати, скоримъ полетомъ кидатися; нагально впадати; шуль у воду, плюсь у воду; шуликъ — Stossvogel.
Щипальці (З.) — Kiefer (bei Insecten.)
Хребетина (репетина?-ребетина) (З.) — Columna vertebralis.
Хрястка — Хрустка (З.) — Knorpel.

Назви декотрихъ хребтяківъ (vertebrata) и череватихъ (gastrozoa).

Anas crecca — Krickente — Черенка (З.)
Anguis fragilis — Blindschleiche — Веретільникъ (Бу.) — Падалець (К. Льв.) — Сліпакъ (Кол.) — Мідяниця (Перемиське) — Веретільниця (С.)
Anodonta — Teichmuschel — Черепаха (Бу.) — Gабъ (Л. К.)
Ardea stellaris — Rohrdommel — Гупало (З.) — Гукало.
Ardea (minuta.) — Пугутькало (З.)
Bufo — Kröte — Землякъ (З.)
Buteo — Bussard — Лунь (Ц.)
Canis familiaris — Haushund — Собака — Чякра — Котюга — Цюра (Кол.)
Circus — Weihe — Канюка (Я.)
Ciconia alba — Weisser Storch — Чорногузъ (Б.) — Бусель (Ц.) — Бузькокъ — Бузько (З.)
Cobitis fossilis — Wetterfisch — Нискоръ (З.)
Conchylium — Schalthier — Скоропуха (Ц.)
Cyprinus — Karpfen — Шаранъ (З.)
Emberiza — Ammer — Жовтобрюхъ (З.)
Fulica atra — Schwarzes Wasserhuhn — Лиска — Плиска (З.)
Fulica — Коза (З.)
Helix — Weinbergschnecke — Маслюкъ (Ц.)
Limax — Wegschnecke — Равлъ — Равликъ (Б.)
Mustela lutreola — Nörz — Нурка (З.) [5])
Oriolus galbula — Goldamsel — Зофія (К. Льв.) Игла (Пер.)
Rana — Frosch — Веселюхъ (З.) — Веселуха (Бу.) — Кряка; — Kaulquappe — Пуголовачъ. (З.)
Sciurus — Eichhorn — Мишелівка (коло Бережанъ.)
Vespertilio murinus — Fledermaus — Леликъ (Я.) — Куржанъ (Олесько) — Мечведокъ (Голосковиці) — Нетопиръ (З.) Ночовидъ (Самб.) — Кучопиръ (Любачівъ) — Кожанъ (Угновъ.) *)

О такъ званімъ „волоськимъ-павуку".

Сей безперечно у насъ найбільший павукъ належить до родини Вовчугъ (lycosae - Wolfspinnen.) Якъ всі вовчуги, такъ и ся має вісімъ очей; въ первімъ ряді стоять чотире такъ

---

*) Кобзарь 1860; Свято въ Чигирині; ст. 151.

....; черезъ базаръ
Кажанъ костокрилий
Перелетить; на вигоні
Сова завиває.

звані „переді очи“ (Vorderaugen), а за тими чотире більші въ трапезъ розложені. Поредне туловище грубе, диховато склеплене, челюсті грубі, простопалі; живітъ короткий. Ноги довгі; перша пара найдовша (праві $1^{1}/_{2}$''), трети найкоротша (ледве 1'' 2''') Грудна часть сіра, білаво обведена, декуда слабо зеленяво повлечена, а въ середині білими проміневатими смугами украшена Челюсті и мацала рудаві, чорно закінчені. Живітъ великости доброго ліскового горіха, кошлатий, сиво-бурий білавими цятинами въ певній правильності уложеними знадобленний; при заді 6 діравихъ бородавокъ, зъ котрихъ висновуєтся біле, шовковнисте творило (материя) тканини.

Земний павукъ; живе на Поділлю, именно я найшовъ его въ Зарубинцяхъ, въ окрузі Тернопільськімъ. Также мае и на Буковині около Чернівець приходити, а тамки подібно звуть его „Тарантля.“ Пробуває на сіножатяхъ, поплэвахъ, по суголовкахъ, а часто й въ огородахъ. Скаче дуже живо. Кажуть, що, якъ худоба спасе сего павука, то здуєтся и здохне. Впрочімъ люде нэ боятьcя тихъ животинъ, и я самъ бувъ наочнімъ свідкомъ, якъ одинъ чоловікъ рукою вхопивъ сю тварюку, — а якъ кілька вже рази я самъ досвідчивъ, є сей павукъ дуже трусливий, и тельмомъ втікає у свою підземню норку, коли хто дэ него зближиться. Часто надибують того павука косарі, але зовсімъ безбоязько бьють на видлі лівою рукою три рази. [6])

Приписки.

[1]) Зъ турунівъ приходять Carabus Scheidleri, C. excellens, C. Besseri, C. Estreicheri въ Зарубинцяхъ дуже густо, а то підъ камінями, особливо на шляху до Грималова ведучімъ лежащими. Именно підъ однимъ мосткомъ, де то камінiя порозкиданого чи-мало, находивъ я іхъ въ множестві. Дуже густі тамки также Dolichus flavicornis и Pelor blapoides. Рідше коло З. находяться: Chlaenius holosericeus (на грузавицяхъ), Lethrus cephalotes (по суголовкахъ), Clivina fossor (підъ камінчиками на вохкихъ місцяхъ). Не можу тутъ залишити, также спімнути, шо въ околиці Грималова Anisoplia crucifera дуже густо підъ часъ живъ на збіжжю показуєтся (въ найрозличнійшихъ, ба навіть зеленявочорнихъ одмінахъ.)

[2]) Зрівнявши ці виговори видиться, що г або в лишъ придихомъ.

[3]) Ідка рослина Datura stramonium приналежала, якъ зъ названия судитй можъ (Дивдерево - Дива дерево; — Бізьдерево - Біса дерево) старославъянському божеству Диву або Бісу.

4) Дівенна, Діванна носить имъя богині „Діванни“; можна бъ про те заключити, що ця рослина богині була посвящена, відъ котрої и назву получила. Доста много рослинъ, здається, були посвячені божествамъ, якъ те имена показують: Віждеревъ, Божа-травка и. пр. — Такожъ декотрі комахи припоминають уже своими названнями приналежность якомусь божеству, якъ пр. Божая-корівка або коровиця, (котрою назвою кількохъ ріжнихъ родівъ означають: Cetonia aurata, Copris lunaris, Lucanus cervus, Meloë proscarabaeus), Божа-мушка (Lytta vesicatoria). Божий-червачокъ (Lampyris); Зазульку (Coccinella) дуже часто называють „божою“, а Бжолу „божою-пташкою“ – О „Полові“ кажуть, що щаcттє приносить.

5) Нурка пробуває въ Зарубинцяхъ у тамошнімъ ставі; а часомъ видіти її коло людськихъ будинківъ. Я мавъ приємность вже разівъ зъ кілька теє гоже звіръя, хотяй ино здалека примічати. Разъ примітивъ я її навіть далеко відъ води у полю межи збіжжемъ, де имовірно на молоді пташки (галапотята) полёвала – Порипає дуже спосібно; звідки и назва „Нурка.“

6) На віглі, на віглі (ва відлітъ? на відлівъ?) бити, значить бити не долонею, а лівою стороною руки въ сторону відъ себе.— Волоського павука (якъ и земледуха) бъють на віглі лівою рукою три рази — и тутъ скривається якась бобона.

